

2021/2022: KAJ DELATI Z OTROKI S SPECIFIČNIMI UČNIMI TEŽAVAMI OZ. GOVORNO-JEZIKOVNIMI MOTNJAMI MED URAMI DODATNE STROKOVNE POMOČI in DOMA?

Delavnica/webinar za inkluzivne pedagoge, pedagoge, psihologe, specialne in rehabilitacijske pedagoge, logopede-surdopedagoge, tiflopedagoge in vse, ki izvajajo dodatno strokovno pomoč ali v popoldanskih urah (tudi kot starši) pomagajo otrokom s specifičnimi učnimi težavami oz. govorno jezikovnimi motnjami

KRATKA PREDSTAVITEV DELAVNICE

Iz sodobnejših raziskav danes vemo, da pri disleksiji in drugih specifičnih učnih težavah ter govorno-jezikovnih motnjah igrajo najpomembnejšo vlogo fonološki procesi, izvršilne funkcije ter druge kognitivne sposobnosti / spretnosti, med njimi pomnjenje. V webinarju v obliki delavnice na daljavo predstavljam uspešno metodo pomoči, ki lahko ob vsakodnevni vaji doma znatno poveča pomnjenje ter hitrost natančnega branja, pisanja po nareku, metajezikovno zavedanje, fonološko zavedanje ter otroku/mladostniku s SUT oz. GJM pomaga, da se lažje spoprijema s šolskimi izzivi.

KLJUČNE BESEDE:

Specifične učne težave, govorno-jezikovne motnje, nelinearna fonologija, metajezikovno zavedanje, verbalni spomin, učenje na daljavo

URNIK

od 16.00 do 19.15

- 15.11.2021
- 16.11.2021
- 22.11.2021
- 23.11.2021

NAČIN: na daljavo

Prijava:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfDKwWcACuDAFTsgH5VL40_eAx3vXK4f81QNEiD4l1eRvC5jA/viewform?vc=0&c=0&w=1&flr=0

VSEBINA

Kratek teoretični uvod in prikaz dejavnosti za vsako omenjeno področje

1. Kognitivne zmožnosti in izvršilne funkcije
2. Jezik, (meta)fonološko in metajezikovno zavedanje
3. Gibalne, praktične spretnosti, vidno zaznavne spretnosti, grafomotorične spretnosti in prostorska orientacija.
4. Pisanje, računanje in branje v luči zgoraj navedenih področij

Čas za vprašanja in študije primera (vsak dan eno pedagoško uro)

Po izobraževanju prejmete potrdilo o udeležbi.

CENA: 100,00 evrov.

Delavnica bo izvedena ob prijavi najmanj 15 oseb.

Uvod

Za razlago jezikovno pogojenih motenj, med njimi govornega in pisanega jezika, obstajajo različne teorije, vendar se v zadnjih letih opozarja še posebej na deficit fonološke zanke ter fonološkega spomina.

Majerus in Cowan (2016) trdita, da je pri disleksiji najbolj značilna težava prav **težava verbalnega kratkoročnega spomina**, ki onemogoča začasno skladiščenje informacij v serialnem vrstnem redu; v tipični populaciji je sposobnost pomnjenja verbalnih zaporednih informacij napovednik govornega in pisnega jezikovnega razvoja oz. sposobnost pomnjenja zaporednih informacij je povezana bodisi z jezikovnimi bodisi vidno-motoričnimi informacijami.

Pri osebah z disleksijo je ravno v teh domenah težava in primanjkljaj na tem področju lahko resno oteži učenje, še posebej tistim s težavami fonološkega procesiranja.

Podobno avtorji de Carvalho s sod. (2014) pri osebah z disleksijo ugotavljajo slabši fonološki delovni spomin ter slabše bralno razumevanje. Tudi Bruckova že pred tem (1992) dokazuje, da osebe z disleksijo ne razvijejo zadostne sposobnosti fonemske analize. Metaštudije (Galuschka s sod., 2014) dokazujejo, da trening fonemskega zavedanja ni le najpogosteje uporabljena in opisana ter raziskana metoda, temveč je tudi edina metoda, za katero je znanstveno dokazano, da učinkuje.

S tem v zvezi razne inštitucije ponujajo kognitivne treninge, npr. *Centro per lo sviluppo delle abilita' cognitive* (<https://www.sviluppocognitivo.it>) na svoji spletni strani nazorno pokaže, kako lahko okrepimo vse šolske spretnosti.

Za sprejem dražljaja so potrebni pozornost, delovni spomin in hitrost obdelave (avtomatska obdelava); dražljaj ovrednotimo in ga klasificiramo kot novega ali poznanega. Če je dražljaj že poznan, potem gre neposredno v uporabo, v nabor že naučenega, kar pomaga pri šolskem delu.

Če je dražljaj nov, potem ga s pomočjo višjih miselnih procesov (logika in razmišljanje, slušna obdelava, dolgoročni spomin, vidna obdelava) analiziramo, obdelamo, zadržimo, uporabimo za šolske spretnosti.

Pomembna je učinkovitost kognitivnih sposobnosti od vstopa dražljaja do skladiščenja naučenega. Zato je še posebej pomembno, da se tako v splošno kot strokovno pomoč, ne nazadnje v pouk vključujemo aktivnosti, ki okrepijo pozornost, koncentracijo, obdelovanje podatkov, hitrost obdelave podatkov, reakcijski čas, neposredni in delovni slušni, vidni, prostorski, sekvencialni in proceduralni spomin, nenazadnje pa metafonološke in metajezikovne spretnosti.

Ker sta slovenska fonologija in fonotaktika zaradi zapletenih zlogovnih struktur ter nestalnega besednega zaporedja s sklanjatvami, spregatvami ... dokaj zahtevni (Unuk, 2004) tako za zaznavo kot produkcijo in ne nazadnje pomnjenje, za nudenje pomoči moramo izhajati iz dejstva, da je za osebe z disleksijo trening fonološkega zavedanja na vseh ravneh (vključno z verbalnim fonemskim spominom) ključen za boljšo zaznavo, pomnjenje in posledično branje ter učenje.

Npr. Ozbič (2019) opisuje obravnavo, kjer je trening izboljšal ne le kvantitativno bralno spretnost (hitrost, natančnost; tudi v gostejšem in težjem besedilu) in spominske spretnosti, temveč tudi (glede na pričevanja staršev, mladostnika, šolske ocene, opažanja profesorjev) sledenje, pomnjenje, zapisovanje... pri pouku, šolski uspeh, občutek nadzora nad šolskim delom (mladostnik ima bolj pod nadzorom vstopne slušne verbalne podatke) ter samopodobo.

Vaje so po eni strani specifične (sledijo fonotaktiki slovenskega jezika in upoštevajo principe nelinearne fonologije, zahtevajo znanje s področja zaznave govora, fonetike, fonologije ter fonotaktike slovenskega jezika na segmentalni in suprasegmentalni ravni), po drugi strani pa so vaje za domov prijetne, družabne, tudi zabavne, istočasno pa razvijajo to, kar se spodbuja med obravnavo.

Razlog za webinar

Ker sem med izobraževanji pedagoških in rehabilitacijskih delavcev ugotovila, da obstaja velika potreba po tovrstnih informacijah in strukturiranih oblikah pomoči, ki naslavljajo vzročne dejavnike učnih težav, ne pa posledic (kot se velikokrat dogaja), predstavljam osnovno ogrodje dela za pomoč otrokom in mladostnikom, ki ga mora seveda strokovnjak prilagoditi na osnovi starosti otroka/mladostnika ter njegovih kognitivnih metafonoloških in drugih zmožnosti.

Ko dela na daljavo, so slušno-verbalne vaje lažje izvedljive od vidno-pisnih, so pa tudi slednje možne ob uporabi premične kamere.

Ker je veliko metod rehabilitacije usmerjenih v vidno-bralne vaje, ne pa v fonološko domeno ter izvršilne funkcije, kljub temu da sodobne raziskave kažejo, da je poglobljeni razlog težav branja verbalni fonološki spomin ter fonološko zavedanje na vseh ravneh;

dodatno, da je slovenščina fonološko ter jezikovno zahteven jezik (zaradi zapletene fonotaktike ter kompleksne morfološko-sintaktičnih značilnosti, npr. besedni red, sklanjanje, spreganje ...), predstavljam širše zasnovano pomoč, osnovano na fonološkem zavedanju ob vključitvi vaj za izvršilne funkcije ter kognitivne spretnosti.

S pomočjo treningov želimo spodbuditi razvoj verbalnega spomina, fonemskega in metajezikovnega zavedanja na segmentalni in suprasegmentalni ravni. Želimo razviti sposobnost pomnjenja enot, združevanja enot v večje enote kot pomoč pri spominu.

Naslanjamo se na principe nelinearne fonologije, kjer je pomembno upoštevati naglasno podobo besed, zlogovno strukturo besed, dolžino besed (število fonemov, število zlogov), fonemsko strukturo besed (vzglasje-jedro-izglasje).

Zaporedje je torej določeno na osnovi kompleksnosti gradiva, skladno s sposobnostmi osebe, ki je v procesu pomoči.

Poudarjam, da med obravnavami mladostniki/otroci niso naprošeni, naj berejo za vajo (učenje branja), temveč naj berejo starši namesto njih ali z njimi (razmejitev učenja branja kot veščine ter branja za znanje, učenje; prednost imata branje za učenje in posledično povečanje šolske uspešnosti).

Srečanja trajajo od 15 do 30 minut.

V primeru večjezičnih oseb mora strokovnjak delati v jeziku, ki je za otroka dominanten; če pa tega ne pozna, v enem izmed jezikov, ki ga poznata oba.

STRUKTURA POMOČI (PRIMER)

I. GIBALNO, VIDNO-PROSTORSKO IN GRAFOMOTORIČNO PODROČJE

1. MOTORIKA, KOORDINACIJA, PRAKSIJA, KONSTRUKTIVNA PRAKSIJA
2. REAKCIJSKI ČAS, RAVNOTEŽJE IN HKRATNO PROCESIRANJE
3. INTEGRACIJA, KOORDINACIJA:
4. GRAFOMOTORIKA

II. VIDNA ZAZNAVA

1. vidno prepoznavanje
2. vidno razlikovanje
3. vidno sledenje

III. KOGNITIVNE ZMOŽNOSTI IN IZVRŠILNE FUNKCIJE

SPOMIN

1. vidni spomin: prostorski in prostorski sekvencialni spomin.
2. vidno – slušni ali verbalni spomin
3. verbalni/besedni spomin osnovnih enot
4. serije
5. pomnjenje števk, števil ter računanje
6. verbalni spomin daljšega verbalnega gradiva

POZORNOST: slušna, vidna pozornost in reakcija na določen dražljaj

FLUENTNOST: verbalna in numerična fluentnost, hitro imenovanje - RAN in RAN s spominom

IZVRŠILNE FUNKCIJE

1. posodabljanje informacij
2. inhibicija
3. hitrost procesiranja
4. strateško načrtovanje

IV. JEZIK, (META)FONOLOŠKO IN METAJEZIKOVNO ZAVEDANJE

1. splošno metazavedanje fonemov metakognicija
2. metafonološka raven i.: poved, stavek, beseda, zlog, rime.
3. metafonološka raven ii.: fonemi in morfemi

4. metafonološka raven iii: manipulacija s fonemi oz. besedami in pomnjenje
5. metajezik - sintaktični, semantični nivo

V. GRAFEMSKO - FONEMSKO DEJAVNOSTI

VI. PISANJE IN BRANJE

Literatura

- Bruck, M. (1992). Persistence of Dyslexics' Phonological Awareness Deficits. *Developmental Psychology*, 28(5), 874–886.
- de Carvalho, C. A., Kida, A. D. S., Capellini, S. A. in de Avila, C. R. (2014). Phonological working memory and reading in students with dyslexia. *Frontiers in psychology*, 5, 746.
- Galuschka, K., Ise, E., Krick, K. in Schulte-Körne, G. (2014). Effectiveness of treatment approaches for children and adolescents with reading disabilities: a meta-analysis of randomized controlled trials. *PloS one*, 9(2), e89900. doi: 10.1371/journal.pone.0089900
- Majerus, S. in Cowan, N. (2016). The nature of verbal short-term impairment in dyslexia: The importance of serial order. *Frontiers in psychology*, 7, 1522.
- Ozbič, M. (v tisku) *Levo, desno, gor in dol*, založba Mladika, Trst, 2021.
- Ozbič, M. (2019). Uspešnost treninga metajezikovnega zavedanja in verbalnega fonološkega spomina pri mladostnikih z disleksijo, osnovanega na nelinearni fonologiji : študija primera. *Bilten Bravo*. avg. 2019, letn. 15, št. 30, str. 23-35.
- Unuk, D. (2004). Nelinearna struktura zloga. *Jezikoslovni Zapisi*, 10(1), 107–123.